

สัมฤทธิ์ผลของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ภาค 7

The Effectiveness of the Pre Pali Exam Tutorial Project of the VII Ecclesiastical Region

พระมหาสกล วิโรจนกิตติ¹

โพน นามณี²

Phramaha Sakone Virojanakitti¹

Phon Namanee²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, วิทยาเขตล้านนา¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus¹

Mahamakut Buddhist University; Lanna Campus²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 7 2) เพื่อศึกษาโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 3) เพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 ผลการวิจัยพบว่า สำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแต่ละสำนักของคณะสงฆ์ภาค 7 มีการจัดการเป็นไปตามสำนักของตนๆ มีสภาพปัญหาคือนักเรียนขาดความสนใจเรียน สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย การเรียนไม่ติดต่อนอกจากภายในสำนักก็มีกิจกรรมมากเป็นต้น เพื่อแก้สภาพปัญหาที่แต่ละสำนักมีอยู่และให้เกิดความร่วมมือร่วมกันในอันสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ภาค 7 พระวิสุทฐิวงศาจารย์เจ้าคณะภาค 7 ในสมัยนั้นให้คณะสงฆ์ร่วมมือกัน โดยให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับชั้นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 คือจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอน ได้เสียสละนิตยภัตจำนวน 1 เดือน เพื่อเข้ากองทุนส่งเสริมการศึกษาภาษาบาลีคณะสงฆ์ภาค 7 และจัดให้มีโครงการอบรมบาลีก่อนสอบขึ้นตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา ผลสัมฤทธิ์ของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ภาค 7 ทำให้พระภิกษุ-สามเณรผู้ศึกษาภาษาบาลีเกิดความรู้ความเข้าใจในภาษาบาลีเพิ่มขึ้น สอบผ่าน และสามารถผลิตศาสนทายาทชั้นประโยคสูงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเปรียญธรรม 9 ประโยค อันเป็นการศึกษาสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยได้ถึง 9 รูปให้แก่คณะสงฆ์ภาค 7

คำสำคัญ: สัมฤทธิ์ผล; อบรมบาลี; คณะสงฆ์ภาค 7

Abstract

This research is of three objectives: 1) to study the context of educational management on the section of Pali-Pariyattidhamma run by the VII Ecclesiastical Region, 2) to explore the Pre Pali Exam Tutorial Project run by the VII Ecclesiastical Region and 3) to investigate the effectiveness of the Pre Pali Exam Tutorial Project run by the VII Ecclesiastical Region. The results revealed that all the Pali-Pariyattidhamma Schools of the VII Ecclesiastical Region have organized based on their own idea. The problems were found as learners were not interested in learning, unfavorable learning environment, discrete learning, and many activities in the school etc. To solve those problems and to cooperate in supporting the Pali Studies of the VII Ecclesiastical Region, Venerable Phra Visuddhivongsajarn had ordered the VII region ecclesiastical officers to pay a one-month salary to the Pali Education Fund and provided the Pre Pali Exam Tutorial Project from 2004 onward. The effectiveness of the Pre Pali Exam Tutorial Project is that monks and novices students have increased understanding of Pali language and passed the examination of the advanced Pali Scholar, especially there were nine monks in the VII Ecclesiastical Region can passed the examination of the Pali Scholar Level IX.

Keywords : Effectiveness, the Pre Pali Exam Tutorial Project, VII Ecclesiastical Region.

บทนำ

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษาของพระสงฆ์เป็นการจัดการศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม เน้นไปที่การศึกษาภาษาบาลีหรือภาษาบาลี เพราะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นหัวใจของการศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีผลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพราะคัมภีร์สำคัญ เช่น พระไตรปิฎกของฝ่ายเถรวาทนั้น จารึกไว้เป็น

ภาษาบาลี และการรักษาต้นฉบับเดิมซึ่งเป็นภาษาบาลี เพื่อป้องกันพระพุทธรูปให้มีให้คลาดเคลื่อนที่ หรือที่เรียกว่า สัทธรรมปฏิรูป การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจึงเป็นส่วนสำคัญยิ่ง ที่จะรักษาพระธรรมคำสั่งสอนไว้ได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนั้น การศึกษาศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลียังนับได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการศึกษาที่ทำให้พระภิกษุสามเณรจบการศึกษาของคณะสงฆ์และมีคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนาสูงสุด ประกอบกับการเรียนบาลีเกี่ยวเนื่องการแปลศัพท์ ศีลธรรมพระธรรมวินัยตามไวยากรณ์ เป็นการรักษาลักษณะเดิมหรือความหมายของพระพุทธรูปตามที่มียุติในพระไตรปิฎก เป็นการป้องกันสัทธรรมปฏิรูปได้ และการเรียนภาษาบาลีต้องใช้ความอดทนวิริยะและแรงจูงใจเป็นอย่างมาก จึงถือได้ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสูงขึ้นได้อีกทางหนึ่ง(กระทรวงศึกษาธิการ, 2541: 2)

ปัจจุบัน สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง เป็นหน่วยงานจัดการศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ไทย เป็นหน่วยงานภายใต้การดูแลของมหาเถรสมาคมซึ่งอยู่ในความอุปถัมภ์ของรัฐบาล ดูแลรับผิดชอบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีระดับชาติ และกำหนดเปลี่ยนแปลงการใช้คัมภีร์เรียนในหลักสูตรเปรียญธรรม 1-9 ให้เหมาะสมกับชั้นเรียนของแต่ละประโยค รวมทั้งการจัดสอบประเมินผลการศึกษาบาลีระดับชาติ โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้รับสนองงาน ภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคม

คณะสงฆ์ภาค 7 ได้มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นไปตามส่วนกลางของคณะสงฆ์ไทย สภาพปัญหาของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 แต่ละสำนัก มีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ ผู้เรียนขาดความสนใจเรียน เนื่องจากมีการเรียนแผนกอื่นอยู่ด้วย สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย การเรียนขาดช่วง ขาดอาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ขาดประสบการณ์สอนและความชำนาญในการสอน เป็นต้น

เพื่อแก้สภาพปัญหาที่แต่ละสำนักมีอยู่ และให้เกิดความร่วมมือร่วมกันกันในส่วนสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ภาค 7 พระวิสุทธิวงศาจารย์เจ้าคณะภาค 7 ในสมัยนั้นได้มีมติให้คณะสงฆ์ร่วมไม่ร่วมมือกัน โดยให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับชั้นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 คือจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอน ได้เสียสละนิตยภัตจำนวน 1 เดือน เพื่อเข้ากองทุนส่งเสริมการศึกษาภาษาบาลีคณะสงฆ์ภาค 7 และจัดให้มีโครงการอบรมบาลีก่อนสอบขึ้นตั้งแต่ปี 2547 เป็นการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 และได้ให้คณะสงฆ์แต่ละอำเภอสนับสนุนรับเป็นเจ้าภาพภัตตาหารเพลในแต่ละวันของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ภาค 7

นับตั้งแต่จัดให้มีโครงการอบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ภาค 7 ทำให้พระภิกษุ

สามเณรผู้ศึกษาภาษาบาลีมีจำนวนผู้สอบผ่านโดยรวมที่เพิ่มขึ้น และสามารถผลิตศาสนทายาทชั้นประโยคสูงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเปรียญธรรม 9 ประโยค อันเป็นการศึกษาสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยได้ถึง 9 รูป ให้แก่คณะสงฆ์ภาค 7

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 ศึกษาโครงการอบรมพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 7 ว่ามีกระบวนการอย่างไร ตลอดจนศึกษาผลสัมฤทธิ์ผลของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ภาค 7 เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ในการกำหนดนโยบายและเสนอแนะเป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของภาคต่างๆ และจังหวัดต่างๆ สืบต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีขั้นตอนการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการศึกษาข้อมูล โดยศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำราตามหลักสูตรบาลี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของปัญหาและประเด็นที่ต้องการทราบจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูล จากคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 และคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและการศึกษาปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ เป็นหลัก

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัยนี้ คือ วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย สารานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ และเอกสารต่างๆ ข้อความที่เกี่ยวข้องอื่นในงานวิจัยนี้ ใช้งานที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิจัย

2. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้บริหาร ครูสอนและนักเรียน จากสำนักศาสนศึกษาต่างๆ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 จำนวน 8 สำนัก ซึ่งมีการเรียนการสอน มีนักเรียนผู้สอบผ่านทุกปี และได้เข้าร่วมโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 เป็นประจำ ได้แก่

1. สำนักศาสนศึกษาวัดสวนดอก อ.เมือง จ.เชียงใหม่

2. สำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุดอยสุเทพฯ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
3. สำนักศาสนศึกษาวัดบ้านขุน อ.ฮอด จ.เชียงใหม่
4. สำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุดอยสะเก็ด อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
5. สำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุศรีจอมทอง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
6. สำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุหริภุญชัย อ.เมือง จ.ลำพูน
7. สำนักศาสนศึกษาวัดพระบาทตากผ้า อ.ป่าซาง จ.ลำพูน
8. สำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุดอยกองมู อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

โดยสัมภาษณ์สำนักละ 3 รูป รวมทั้งหมด 24 รูป/คน

3. ขั้นตอนการประมวลผล และเรียบเรียง เป็นขั้นตอนสุดท้ายซึ่งเป็นการนำข้อมูลจากขั้นตอนต่างๆ ในข้างต้นมาทำการ ประมวลผล เรียบเรียง และสรุป เพื่อเขียนงานวิจัยให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการทราบ และตั้งข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

บริบทการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 7 ผลการวิจัย พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนี้นั้นมีมาตั้งแต่สมัยอดีต มีการพัฒนาหลักสูตรเรื่อยมาจนถึงยุคสมัยปัจจุบันซึ่งมีแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบดูแลดำเนินงานการจัดการสอบพร้อมกันทั่วประเทศ ส่วนการเรียนการสอนนั้นจะอยู่ที่ผู้เรียนหรือแต่ละสำนักเรียนจะดำเนินการ โดยมีเจ้าสำนักเรียน เจ้าสำนักศาสนศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการทั้งการเรียนการสอน การจัดการสถานที่เรียน อุปกรณ์การเรียนการสอน ครูสอน ตลอดถึงงบประมาณในการดำเนินการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ภาค 7 ได้มีการจัดการศึกษาตามส่วนกลางของคณะสงฆ์ไทย สภาพปัญหาของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 มีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ ผู้เรียนขาดความสนใจเรียน เนื่องจากมีการเรียนแผนกอื่นอยู่ด้วย สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย การเรียนขาดช่วง ขาดอาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ขาดประสบการณ์สอนและความชำนาญในการสอน เป็นต้น

โครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 ผลการวิจัย พบว่า ในปี 2547 คณะสงฆ์ภาค 7 โดยพระวิสุทธิวงศาจารย์ เจ้าคณะภาค 7 ในสมัยนั้น ได้มีดำริให้มีการจัดโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 ขึ้น ภายใต้ความร่วมมือของพระสังฆาธิการในภาค 7 ที่บริจาคเงินจตุรศกุน 1 เดือน สนับสนุนโครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาที่สำนักต่างๆ มีอยู่และเพิ่มคุณภาพประสิทธิภาพให้นักเรียน โดยในแต่ละปีการศึกษา จะมีการอบรม

บาลีอยู่ 3 รอบ คือ รอบที่ 1 เป็นการอบรมบาลีสำหรับประโยคสูง ตั้งแต่ชั้น ป.ธ. 6-9 ใช้ระยะเวลาการอบรม 50 วันก่อนสอบ และมีการเรียนการสอนชั้นประโยค 1-2 ถึง ป.ธ.5 ด้วย รอบนี้มีนักเรียนผู้เข้าอบรมประมาณ 300 กว่ารูป รอบที่ 2 เป็นการอบรมบาลีก่อนสอบสำหรับชั้นประโยค 1-2 ถึง ป.ธ.5 มีระยะเวลาการอบรม ประมาณ 20 วันก่อนสอบ ดังนั้นนักเรียนประโยค 1-2 ถึง 5 ที่เข้าอบรมรอบแรกรวมกับรอบนี้ใช้ระยะเวลาการอบรมถึง สองเดือนกว่า ในรอบที่ 2 นี้ถือว่าเป็นรอบใหญ่ มีจำนวนนักเรียนผู้เข้าอบรมในแต่ละปีจำนวนมาก ประมาณ 500 รูป และรอบที่ 3 เป็นการอบรมบาลีสำหรับผู้สอบซ่อม ตั้งแต่ชั้นประโยค 1-2 ถึง ป.ธ.5 มีระยะเวลาการอบรมประมาณ 15 วันก่อนสอบ โดยมีนักเรียนผู้เข้าอบรมในแต่ละปี ประมาณ 100 กว่ารูป

สัมฤทธิ์ผลของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 ผลการวิจัยพบว่า จากโครงการอบรมทำให้มีนักเรียนบาลีสอบผ่านอย่างต่อเนื่องและน่าพอใจ สามารถผลิตศาสนทายาท ชั้นประโยคสูงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเปรียญธรรม 9 ประโยค อันเป็นการศึกษาสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยได้ถึง 9 รูป ให้แก่คณะสงฆ์ภาค 7

อนึ่งยังมีปัจจัยทางพุทธธรรมที่ช่วยส่งเสริมให้โครงการนี้เกิดผลสำเร็จได้แก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยภายในนั้นได้แก่ อธิธิบาท 4 ประกอบด้วยฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ผู้เรียน พระบาลีประกอบด้วยอธิธิบาท 4 จึงทำให้ตนสอบผ่าน และปัจจัยภายนอกได้แก่ สัปบายะ 7 กล่าวคือ การอบรมบาลีของคณะสงฆ์ภาค 7 ที่จัดขึ้น ณ วัดดอยสัพพัญญู อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ นั้น มีความเป็นสัปบายะ มีสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลแก่การดำเนินงาน ซึ่งสัปบายะ 7 นั้นประกอบด้วย 1.อาวาสสัปบายะ ที่อยู่คือสถานที่อบรมบาลีมีเหมาะสม ไม่พลุกพล่านจอแจเกินไป 2. โคจรสัปบายะ การเดินทาง มีระยะพอเหมาะ ไม่ไกลเกินไปนักจากตัวเมือง เดินทางได้ง่ายและสะดวก 3. ภัตตสัปบายะ การพุดคุยที่เหมาะสมในหมู่คนดี กับผู้เรียนด้วยกัน 4. ปุคคลสัปบายะ คบหาบุคคลที่ถูกกันเหมาะสมกันพากันไปในทางที่ดีมีผู้รู้คือครูบาอาจารย์เป็นที่ปรึกษา มีมิตรแท้ที่จริงใจ 5. โภชนสัปบายะ เจ้าคณะพระสังฆาธิการและญาติโยมต่างพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันรับเป็นเจ้าภาพภัตตาหาร เรื่องอาหารที่สมบูรณ์ ไม่ขาด 6. อุตุสัปบายะ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสมไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป น้ำไม่ท่วม ไม่มีภัยธรรมชาติ 7. อิริยาปถสัปบายะ การอยู่ในอิริยาบถที่เหมาะสมได้ มีความสะดวก สงบ องค์ประกอบทั้ง 2 นี้เป็นปัจจัยให้โครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 เกิดสัมฤทธิ์ผลมาถึงปัจจุบัน

อภิปรายผล

คณะสงฆ์ในเขตปกครองภาค 7 ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน และ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จึงส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในเขตปกครอง และจัดให้มีโครงการอบรมบาลีก่อนสอบขึ้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมด้านวิชาการแก่พระภิกษุสามเณรผู้ศึกษาภาษาบาลีเพื่อการสนองนโยบายด้านการศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ เพื่อการธำรงไว้ซึ่งพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเพื่อความมั่นคงสถาพรแห่งพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพและคุณภาพของการศึกษาภาษาบาลีให้มากยิ่งขึ้น จากโครงการดังกล่าวส่งผลสัมฤทธิ์คือมีผู้เรียนบาลีสอบผ่านอย่างต่อเนื่อง สามารถผลิตศาสนทายาทขึ้นประโยคสูงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเปรียญธรรม 9 ประโยค อันเป็นการศึกษาสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยได้ถึง 9 รูป ให้แก่คณะสงฆ์ภาค 7 ผู้วิจัยได้เสนอผลสัมฤทธิ์ของโครงการจากการสัมภาษณ์ในด้านต่างๆ คือ

- 1) ด้านผลสัมฤทธิ์
- 2) ด้านความพึงพอใจ
- 3) ด้านปัญหาอุปสรรค

ด้านผลสัมฤทธิ์ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 หรือที่รู้จักคือการติวเข้มก่อนสอบบาลีนั้น ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ คือช่วยให้พระภิกษุ-สามเณรมีความพร้อมก่อนสอบ เกิดความรู้ความเข้าใจในการเรียนบาลีเพิ่มมากขึ้น และสามารถสอบผ่านบาลีสถาบันหลวง จารุวรรณ ธรรมวัตรและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ ศาสนธรรม : กรณีศึกษาวัดบึง อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา ในส่วนของการจัดการศึกษาพบว่า “รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดบึง มีพัฒนาการในการจัดการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2481 เป็นต้นมา มีการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องผ่านบทบาททางด้านการจัดการศึกษาของเจ้าอาวาส วัดบึงประสบความสำเร็จทางด้านการจัดการศึกษาแผนกบาลี - นักธรรมอย่างค่อยเป็นค่อยไป ศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จในชีวิตแล้วได้กลับมาช่วยเหลือสำนักเรียนอย่างแข็งขันผ่านกระบวนการที่เรียกว่าอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง (ติว) โดยเฉพาะเปรียญเอก (ป.ธ.7-8-9) มีนักเรียนทั่วประเทศมาเข้ารับการอบรมและประสบผลสำเร็จในการสอบทุกปีตลอดมา เนื่องจากการจัดการการเรียนการสอนภาษาบาลี เป็นงานหนักต้องอาศัยความอดทนและความสนใจในด้านการศึกษาของผู้จัดการศึกษาอย่างมาก ที่สำคัญต้องมีความต่อเนื่องในการจัดการศึกษาไม่ให้เกิดการขาดช่วง เพราะเมื่อขาดช่วงแล้วมาเริ่มฟืนฟูขึ้นอีกย่อมหมายถึงการเริ่มต้นใหม่ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่สำหรับสำนักเรียนทั่วไปที่ไม่ประสบความสำเร็จ

สำเร็จ การจัดการศึกษาในวัดบึงมีพัฒนาการที่ต่อเนื่องและยาวนานต้องอาศัยปัจจัยหลักคือ เจ้าสำนักเรียน (เจ้าสำนักศาสนศึกษา) เป็นผู้ที่มีความเข้มแข็ง นอกจากนั้นยังต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนจากการระดมทุนจากแหล่งทุนต่าง ๆ ผู้ที่รับผิดชอบโดยตรงก็คือเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าอาวาสในสำนักเรียนนั้น ๆ ปัญหาอีกประการหนึ่งที่พบบ่อยมากคือการขาดแคลนครูสอนที่มีความสามารถ เพราะศิษย์เก่าที่มีโอกาสได้เรียนในชั้นสูง ๆ หรือจบการศึกษาแล้วก็ไม่กลับมาช่วยสำนักเรียนเดิม การจะนิมนต์ครูอาจารย์ที่มีความสามารถมาจากที่อื่นย่อมต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เช่น ความสัมพันธ์ส่วนตัว สวัสดิการ หรือค่านิยมถดถอยไปในคำจำกัดความ (เงินเดือน) เป็นต้น (รศ.จากรุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ, 2544: 19)

ด้านความพึงพอใจ ต่อโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 ทุกสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 7 ต่างมีความพึงพอใจต่อโครงการนี้เป็นอันมาก เนื่องจากส่งผลให้การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของแต่ละสำนักดีขึ้น ช่วยกระตุ้นให้การเรียนรู้การสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีความกระตือรือร้นมากยิ่งขึ้น เกิดผลสัมฤทธิ์คือมีผู้สอบผ่านที่ชัดเจน พรชูลี อาชวอรุณ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดสุทธิวารีอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ในด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม พบว่า “ลักษณะการบริหารการศึกษาใช้รูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมและจัดแบ่งงานตามความถนัดและตามความรู้ความสามารถของพระภิกษุ แต่ละรูป ทำให้ผลการดำเนินการของวัดสุทธิวารีเกิดผลดีต่อพระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษา วัดสุทธิวารีให้ความสำคัญมากกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี เพราะเป็นภาษาที่ใช้จารึกพระธรรมคำสอนซึ่งเป็นรากแก้วของพระพุทธศาสนา การจัดระบบการเรียนการสอนจะมีแนวทางสอดคล้องกับระบบการบริหารการปกครองของคณะสงฆ์ และเน้นการอบรมสั่งสอนให้พระภิกษุสามเณรตั้งอยู่ในหลักปฏิบัติไตรสิกขาคือศีล ศีลาธรรม ศีลาปัญญาและศึกษาข้ออาวาระข้อปฏิบัติกฎระเบียบ คำสั่งของมหาเถรสมาคมและถือตามกฎระเบียบวัด มีการทำอุโบสถปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือน หมั่นรักษาความสะอาดภายในวัดและเสนาสนะที่อยู่อาศัย การจัดการศึกษาของวัดสุทธิวารี ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี พระภิกษุสามเณรสามารถสอบผ่านสนามหลวงได้จำนวนมากในแต่ละปี เนื่องจากมีรูปแบบการจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาและการบริหารการศึกษาเป็นหลักสำคัญ ด้านการบริหาร ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม การจัดแบ่งงานให้พระภิกษุผู้สอนตามความสามารถ เน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการ ทำให้พระภิกษุในระดับตั้งแต่รองเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้สอนได้แสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติ

ธรรมแผนกธรรม-บาลี จึงมีผลทำให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ด้านการส่งเสริมโรงเรียนพระปริยัติธรรมของวัดสุทธิวาริได้มียุทธศาสตร์ในการดำเนินการเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสเข้ามาศึกษา โดยการดำเนินการประชาสัมพันธ์ไปยังวัดต่าง ๆ ทั้งภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ทำให้มีพระภิกษุสามเณรจากจังหวัดใกล้เคียงมาร่วมด้วย ในแต่ละปีจึงมีพระภิกษุสามเณรมาเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการสอบสนามหลวง ดังนั้นในแต่ละปีจึงมีการดำเนินการโครงการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง เพื่อเป็นการปรับปรุงและกวัดขันพระภิกษุสามเณรก่อนเข้าสอบสนามหลวง ทำให้พระภิกษุสามเณรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสุทธิวาริมีจำนวนของการสอบผ่านสนามหลวงได้เป็นจำนวนมากในแต่ละปี ด้านการส่งเสริมจึงเป็นความสำคัญของปัจจัยด้านการบริหารที่ส่งผลให้เกิดผลสำเร็จของการดำเนินงานได้”(รศ. พรชูลี อาชาวารุณ และคณะ, 2545:7).

ด้านปัญหาและอุปสรรค แม้โดยภาพรวมของโครงการอบรมบาลีก่อนสอบของคณะสงฆ์ภาค 7 จะเป็นที่น่าพึงพอใจของคณะสงฆ์ แต่ก็ยังมีปัญหาที่ต้องให้คิดเพื่อปรับปรุงและแก้ไขอยู่บ้าง คือ ด้านสถานที่พักไม่เพียงพอทั้งต่อครูและนักเรียน ไม่มีที่รับรองพระเถระผู้พลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาถวายภัตตาหาร การจัดการในภายในยังต้องมีการปรับปรุงแก้ไขระยะการอบรมบาลีก่อนสอบที่ยาวนานมีทั้งผลดีและเสีย โดยผลเสียคือบุคลากรภายในสำนักต้องขาดหายไปในช่วงการอบรมบาลี โครงการขาดการวัดผลและประเมินผลข้อเสนอแนะและความคิดเห็นจากคณะครูและนักเรียน ธนุ ศรีทอง ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ บรรจง โสดาดี ได้จัดทำการวิจัยการศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 11 ได้แสดงความเห็นว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี มีสภาพปัญหา คือสภาพทั่วไปของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี คือ ด้านปัจจัยนำเข้ากำลังเผชิญกับสภาพปัญหาการดูแลความพร้อมของอาคารสถานที่และ สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อ บรรยากาศทางวิชาการ จำนวนนักเรียนเข้าสอบและนักเรียนที่สอบได้มีแนวโน้มเฉลี่ยลดลง ขาดแคลนครูสอนทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพปัญหาการบริหารที่รับผิดชอบเฉพาะการวัดผลอย่างเดียวไม่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาขบประมาณไม่เพียงพอ หลักสูตรมุ่งเน้นดิ่งมากกว่าแนวราบ ขาดความยืดหยุ่นและเชื่อมโยงกับการศึกษาของรัฐ ในด้านปัจจัยกระบวนการกิจกรรมการเรียนการสอนขาดความต่อเนื่อง ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ในปัจจัยการผลิตสำนักเรียนได้ผลิตพระสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มีความสามารถในการอ่าน และการแปลความหมายภาษาบาลีเป็นอย่างดี ปัจจัยด้านผลกระทบ คณะสงฆ์

และชุมชนมีความพึงพอใจการสนองงานของพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาจากสำนักเรียนแผนกธรรมและบาลี แนวทางการพัฒนา ปัจจัยนำเข้า พังจัดระบบบริหารจัดการสำนักเรียน โดยอาศัยแผนแม่บท แผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินงานด้านต่างๆ เช่น สภาพแวดล้อมทางกายภาพโครงสร้างการบริหารบุคลากร งบประมาณและหลักสูตร ปัจจัยด้านกระบวนการ พังพัฒนาระบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความน่าสนใจและระบบวัดผลให้หลากหลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเป็นสำคัญ พังดำเนินการมีระบบประกันคุณภาพการศึกษา ปัจจัยด้านผลิตพึงกำหนดให้นักเรียนจัดทำบันทึกสถิติข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนอัตราการสูญเสียนักเรียนระหว่างเรียนและจำนวนพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาแล้วยังคงอยู่ในสมณเพศเพื่อสนองงานและบริการชุมชนปัจจัยผลกระทบพึงกำหนดให้มีระบบประเมินความพึงพอใจของพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาจากพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี” (ธนู ศรีทอง ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ บรรจง โสดาดี. 2549: บทคัดย่อ).

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ต้องอาศัยปัจจัยหลายประการเป็นองค์ประกอบ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ ต้องอาศัยกันจึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล องค์ประกอบแรกคือเรื่องบุคคล ได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน ผู้สนับสนุน องค์ประกอบที่ 2 คือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปต้องเหมาะสมคือเป็นสัปปายะมีอากาศเย็นสบายมีความร่มรื่นสะอาดเรียบร้อยเน้นเป็นธรรมชาติเป็นการทำให้เกิดสมาธิ

สรุป

โครงการอบรมบาลีคณะสงฆ์ภาค 7 เป็นความร่วมมือของคณะสงฆ์ภาค 7 ที่ได้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และยังเป็นการแก้ปัญหาของสำนักต่างๆ ที่เกิดมีคล้ายๆ กัน คือ นักเรียนขาดความสนใจในการเรียน การเรียนขาดช่วง ขาดการติดต่อในการเรียน มีการเรียนแผนกอื่นด้วย ที่วัดมีกิจกรรมจำนวนมาก สภาพแวดล้อมภายในสำนักไม่เหมาะสม ขาดครู ขาดงบประมาณ เป็นต้น โดยให้การสนับสนุนส่งเสริมอย่างเต็มที่ กำลัง โดยเสียสละนิยัตินักเรียน 1 เดือน เพื่อเป็นกองทุนในการขับเคลื่อนการเรียนบาลีของภาค 7 อีกทั้งร่วมกันถวายภัตตาหารเพลตลอดระยะเวลาการอบรมบาลี โดยคณะสงฆ์แต่ละอำเภอผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันและเมื่อสอบผ่านแล้ว แต่ละจังหวัดยังได้จัดพิธีมุทิตาจิตยินดีแก่ผู้สอบผ่านเป็นประจำทุกปี โครงการอบรมบาลี ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของโครงการคือมีผู้สอบผ่านบาลีสนามหลวงได้ในระดับที่น่าพึงพอใจของคณะสงฆ์แต่ละสำนักและคณะสงฆ์ภาค 7 แม้สอบไม่ผ่านแต่นักเรียนก็มีความรู้ความเข้าใจในภาษาบาลีเพิ่มมากขึ้น เป็นอุปการะในการเรียนบาลีในปีต่อไป

ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะว่า โครงการอบรมบาลีก่อนสอบนั้น แต่ละปีได้ใช้งบประมาณที่จำนวนมาก ยิ่งอบรมนานค่าใช้จ่ายก็ยิ่งมาก การแก้ปัญหาให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการเรียนด้วยโครงการอบรมบาลีก่อนสอบนั้น เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายทาง เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างแท้จริง ควรที่จะแก้ปัญหาคือที่เบื้องต้น คือแก้ปัญหาคือแต่ละสำนักคือทำระบบให้เหมือนการอบรมบาลี คือทำสภาพแวดล้อมให้อำนวยแก่การเรียนรู้ สำนักที่ขาดครูสอน ก็ควรรหาครูสอนมาเพิ่ม นักเรียนขาดความสนใจ ก็ควรสร้างแรงจูงใจให้เกิดแก่นักเรียน เป็นต้น อันน่าจะเป็นแนวทางการแก้ปัญหายั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2541) การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา,.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ.(2541) รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดบึง อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ธนู ศรีทอง ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ บรรจง โสตาดี. (2549). การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 11. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์.
- พรชูลี อาชวอำรุง และคณะ. (2545). รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา :กรณีศึกษาวัดสุทธาวารี อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.